

Pallassos, poesia en acció

Quaranta companyies han participat en la vuitena edició del Festival Internacional de Pallassos de Cornellà, Memorial Charlie Rivel. Quinze anys després de la mort de Rivel, ens demanem com són els pallassos que actuen avui als nostres escenaris.

ENRIC MESTRES

Monti & cia. Segons Joan Montanyès, director d'aquesta companyia, el seu darrer espectacle, *Clowns*, vol reprendre els trets del pallasso clàssic.

Un executiu fa explotar una buïna sobre el públic. Un pelut amb eslip es tira de cap en un got d'aigua. Un nen amb els cabells de colors vius atrapat en un cubell d'escombraries. I un rodamón amb un preservatiu per barret s'introdueix, animat pel públic, en una vagina gegant.

Quan volem descriure el seu humor no ens n'acabem de sortir: a vegades agressiu, unes altres tendre, bestial, agre dolç, estrany, surrealista... De la seva feina, els pallassos mateixos en diuen poesia en acció, poesia amb el gest i el sentiment: fer el pallasso. Un ofici que segons Jaume Mateu —el veterà Tortell Poltrona— existeix des que l'home té la capacitat de "distreure's i de divertir-se; des que té

aquesta intel·ligència i aquest do".

D'entrada aquests artistes tenen poc a veure amb la imatge del pallasso més popular: cara enfarinada, nas vermell, sabates grosses i una successió de crits, martellades i caigudes. Però resulta difícil de parlar d'una divisió neta entre pallasso clàssic i pallasso contemporani. Més aviat cal parlar d'una evolució del pallasso en el temps, igual a la que afecta qualsevol forma artística i cultural, i que en aquest cas té molt a veure amb el canvi d'escenari.

En efecte, durant l'època daurada del circ, els anys 20, el pallasso hi troba el seu lloc. Creix i també viu el seu millor moment de popularitat. Però els anys 70 el circ entra en crisi i el pallasso cerca nous espais:

teatre, carrer, cinema, televisió... Jordi Jané, crític de circ, qualifica el pallasso de veritable "camaleó" i insisteix a dir que, tot i els canvis, l'essència del que és un pallasso es manté: "la concepció és la mateixa, només la manera de servir-la és diferent".

I doncs, quina és aquesta essència? Avui mateix, quan s'han sobrepassat les convencions estètiques que ens ajudaven a identificar-los, què tenen en comú per exemple Tortell Poltrona sostenint sis cadires amb la barbata sota un envelat de circ, el nord-americà Jango Edwards despullat damunt l'escenari esclafant-se gots d'aigua al front, l'italià Leo Bassi amenaçant de cremar el públic en les seves aparicions televisives i organitzant una lliga antifutbol des d'Internet, Leandre dirigint una orquestra improvisada al mig del carrer, Marcel Gros fent jocs de paraules i estripant el món, representat per un diari, als seus peus, o els Monti & Cia traslladant una petita pista de circ al teatre? Què és un pallasso?

"Un provocador de sensacions". Segons Jaume Mateu el pallasso no fa humor amb una realitat concreta, sinó amb conceptes. De vegades és com un nen abans que aprengui a dir mentides, quan no hi ha res que separi la sensació que té de com l'expressa. "Fins que no és adult i aprèn a controlar les sensacions. És un nen quan sap jugar, investigar, descobrir". El pallasso, doncs, és un nen en la seva tendresa quan Marcel Gros atrapa

MARCEL GROS

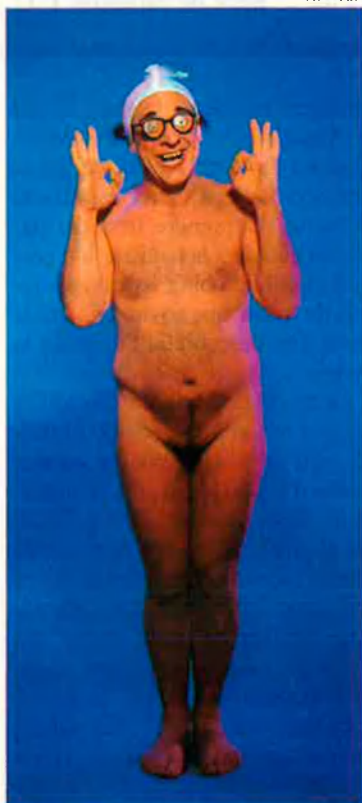
FREE ART

Dalt, a l'esquerra, Marcel Gros. A la seua dreta, Leandre. Segons aquest darrer, el pallaso treballa "des de l'estómac".

la lluna en un cove, i en la seva brutalitat quan Jango Edwards mata d'un tret l'osset de peluix.

El pallaso pot ser a vegades com un nen, però sens dubte no ha estat ni és sols per a nens. Precisament perquè la seva funció és de trabucar conceptes, d'ensenyar la vida des d'un altre punt de vista, Jordi Jané insisteix que, on el nen es queda amb l'acció, amb la patacada, l'adult hi pot veure molt més enllà.

Leandre Ribera, Leandre, també destaca el primitivisme del pallaso, en el sentit que és molt instintiu, treballa "des de l'estómac". I distingeix clarament el pallaso de l'actor còmic: "Un actor adapta la seva persona a un personatge concret. Mentre que el pallaso és un personatge que et surt de dins, es barreja amb tu mateix, pots canviar-ne el nom o el vestuari, però és sempre el mateix, el teu clown". Això fa que cada pallaso sigui

Jango Edwards. Avui s'han superat les convencions estètiques amb les quals identificàvem els pallasos.

FREE ART

Pallasos Sense Fronteres, cinc anys d'humor solidari

L'ONG Pallasos Sense Fronteres celebra el seu cinquè aniversari, després d'haver dut a terme vuitanta-cinc expedicions per actuar en camps de refugiats i en zones de conflicte bèl·lic. El que va començar amb una visita de Tortell Poltrona a un camp de Croàcia l'any 1993, avui aplega artistes de tot el món. Per l'ONG l'objectiu principal sí que són els infants, fer-los riure quan la violència i el règim de supervivència s'imposen i anul·len tota manifestació cultural i lúdica. L. G.

PALLASOS SENSE FRONTERES

Tortell Poltrona. Aquest pallaso va visitar un camp de Croàcia el 1993.

El Festival de Cornellà, homenatge al pallaso d'ahir i d'avui

Cornellà de Llobregat (Baix Llobregat) ha celebrat la vuitena edició del seu Festival Internacional de Pallasos. Memorial Charlie Rivel del 8 al 17 de maig.

Les novetats d'aquest certamen biennal s'han centrat enguany en la figura del pallaso de circ: amb la instal·lació de la carpa del Circ-Museu Raluy com un escenari més del festival i la celebració de la gala 'Euroclowns', punt de trobada de pallasos europeus de circ.

El festival va néixer l'any 1984 com un homenatge al pallaso Charlie Rivel, uns mesos després de la seva mort. Ignasi Riera, cofundador del certamen assenjala que a una ciutat perifèrica com Cornellà, li corresponia una manifestació artística que també es troba a la frontera. "No és art institucional, sinó una proposta constant de revolta".

Un dels objectius inicials del festival va ser de crear un espai perquè es generés alguna mena de reflexió, amb la documentació consegüent, sobre el món del pallaso. Joan M. Minguet, professor universitari d'història de l'art contemporani i d'història del cinema i col·laborador del

festival també en les seves primeres passes, pensa que l'objectiu s'ha diluït en el temps per manca de continuïtat de l'equip organitzador del festival, i que seria bo de

ARXIU

crear un organisme permanent que fes un seguiment del món del pallaso, que no es limités a preparar-lo cada dos anys, amb més autonomia respecte al govern local i integrat per diverses persones relacionades amb l'ofici. Ramón Montserrat, cap de programació del festival, opina que aquest espai de reflexió sorgirà a mesura que el pallaso vagi trobant el seu lloc com a artista en la societat actual.

Un objectiu que sí que es considera unànimament assolit és que el festival ha esdevingut un aparador dels diversos llenguatges del pallaso. Montserrat afirma que el festival és reconegut per crítica, companyies i agències de tot Europa, i que ara cal popularitzar-lo.

En aquesta edició el públic ha pogut participar en tallers de circ i de pallasos, en sessions de riureteràpia, cercaviles i concursos de ganyotes, caigudes i llançament de pastissos. **L.G.**

únic; hi ha tants pallasos com persones que s'hi dediquen.

Pallaso o 'clown'? Darrerament els mitjans de comunicació i els mateixos artistes utilitzen sovint el terme anglès *clown* per comptes de 'pallaso'. Tant per influència d'artistes anglo-saxons que actuen i organitzen cursos de formació al nostre país, com per la càrrega de connotacions negatives que ha adquirit el mot català.

Una mostra recent de l'ús pejoratiu, ja no de la paraula sinó del concepte "pallaso", que ha indignat una gran part de l'ofici ha estat una campanya publicitària d'assegurances poblada d'infeliços que duen el nas vermell. "Pallaso" s'ha convertit en insult sinònim de ridícul, grotesc, ximple. Tot i així, Jordi Jané pensa que cal reivindicar l'ús del substantiu català: "L'ofici s'ha de dignificar per ell mateix, el nom no fa la cosa".

Hi ha artistes contemporanis que

desitgen recuperar la tradició del pallaso de circ. Joan Montanyès, director de Monti & Cia, explica la intenció del seu darrer espectacle *Klowns*: "Reprendre trets del pallaso clàssic i actualitzar-los perquè el públic oblidés aquella sensació de tristor que sovint ens inspirava, i en descobreixi l'alegria i la màgia".

Jaume Mateu utilitza maquillatge i el nas vermell des de fa més de vint anys. Ha treballat en tota mena d'espais, però continua pensant que el medi ideal del pallaso és el circ perquè s'hi troba totalment envoltat pel públic. Creu que tot país hauria de tenir un circ que desafies el sentit comú, els principis bàsics de gravetat, equilibri i comicitat.

Encara avui el circ a Catalunya no és legalment reconegut com a art escènica diferenciada, i és per això que l'Associació de Circ de Catalunya treballa perquè el Parlament accepti un projecte de llei

que ajudi el circ a desenvolupar-se.

Un gest d'humor i d'amor.

Charlie Rivel deia que l'única cosa que vol el pallaso és ser estimat. La base d'aquest ofici és la capacitat de comunicar-se amb la gent. Més que fer riure el pallaso vol jugar amb el públic i emocionar-lo. Segons Jaume Mateu, qualsevol artista que treballa davant algú vol que el seu art es converteixi en cultura, canviar el dia o la vida d'aquest algú. Leandre Ribera creu que el punt més important és de "tocar" el públic d'alguna manera: "El que compta és el dia que acabo l'espectacle i sento que he fet trescents amics". Per Marcel Gros l'humor és un mitjà que porta a reflexionar d'una manera distesa, relaxada. I amb un joc de paraules demostra la proximitat entre humor i amor: "Amb molt d'humor propi vers un humor lliure".

Lídia Gilabert